

Studenter, politik och försvar

bP 505/22

National Library
of Sweden

Åke Spetz
Juli 1968

6P
505

STUDENTER, POLITIK OCH FÖRSVAR.

Gertie ELSÄSSER: Studenters attityder och aktiviteter av politisk, social och kulturell natur. En intervjuundersökning vid universiteten i Uppsala och Lund. MPI, Specialrapport nr 54, december 1967.

Eva Stina BENGTSOON: A Case-study in Military Thinking. Department of Sociology, University of Lund. Vt 1968.

Inledning

Den senaste tidens händelser har kommit många att undra över vilka attityder våra studenter har till politik och försvar. I detta meddelande skall vi referera två undersökningar, som behandlar denna fråga. Elsässers rapport är en licentiatavhandling framlagd vid sociologiska institutionen i Lund, Bengtssons en 3-betygsuppsats vid samma institution.

Elsässers urval består av 722 uppsalastudenter inskrivna vid universitetet under perioden HT 1960 - HT 1964, samt 775 lundastudenter, inskrivna HT 1960 - VT 1965. Intervjuerna genomfördes i november 1964 resp. maj 1965. Bortfallet var stort: i uppsalamaterialet ca 19 % och i lundamaterialet hela 43 %. Anledningen är troligen att många studenter hunnit lämna studieorten för terminen. Det slutliga urvalet består av 582 resp. 444 studenter.

Bengtssons urval består av studenter från några olika studentföreningar i Lund: de konservativa, liberala och socialdemokratiska studentklubbarna, utrikespolitiska föreningen samt Lunds Akademiska Officerssällskap (LAOS). Den senare är en sammanslutning av reservofficerare. Antalet intervjuade var 76, 95, 115, 126 och 102. Ett visst bortfall förekom, men författaren betonar, att urvalet inte är och inte heller avses vara representativt för studenter, vare sig dessa är politiskt aktiva eller inte. Studien gäller en jämförelse mellan medlemmarna av LAOS och övriga uppdelade efter partisympatier.

Politiska attityder.

Genom en speciell metod (parvisa jämförelser av partier) kommer författarna fram till de olika respondenternas partipreferenser. Fördelningen blir något annorlunda än om man frågat efter respondentens röstning eller partisympatier ett visst år. Skillnaden är dock inte så stor. Fördelningen vid

100

Handwritten text at the top left of the page.

Handwritten text at the top right of the page.

Handwritten text below the top right header.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten section header

Handwritten text paragraph 1

Handwritten text paragraph 2

Handwritten text paragraph 3

Handwritten section header

Handwritten text paragraph 4

Handwritten text paragraph 5

Handwritten text paragraph 6

Handwritten section header

Handwritten text paragraph 7

parvisa jämförelser blev följande (de två första kolumnerna hänför sig till Elsässers materiel):

	Uppsala %	Lund %	LAOS %
Högerpartiet	30,1	11,5	45
Folkpartiet	34,5	13,1	30
Centerpartiet	6,5	2,7	5
KDS	1,7	-	-
MBS	-	54,1	-
Socialdemokraterna	19,8	11,7	9
Vänsterpartiet kommunisterna	1,0	0,9	1
Ej svar	6,4	6,1	10
N=	(582)	(444)	(102)

En stor majoritet av studenterna sympatiserar sålunda med de borgerliga partierna: i Uppsala 73 %, i Lund 81 %. I LAOS utgör de borgerliga sympatisörerna 80 %, en lika stor andel som i hela lundamaterialet. Elsässer har även frågat om graden av övertygelse. Fördelningarna överensstämmer mellan Uppsala och Lund: starkt eller ganska starkt övertygade var ca 18 % på båda kårorterna, ej starkt övertygade ca 75 %.

Politiskt intresse

Elsässer har delat upp det politiska intresset i tre komponenter: utrikespolitik, inrikespolitik och kommunalpolitik. Utrikespolitiken drar till sig det största intresset med ca 31 % mycket intresserade av uppsala-studenterna och 33 % av lundensarna. För inrikespolitiken blir motsvarande siffror 16 % resp. 14 % och för kommunalpolitiken 4 % resp. 3 %. Männen visar större intresse än kvinnorna för utrikes- och inrikespolitik, medan könsskillnaderna inte är så stora beträffande kommunalpolitiken. Intresset visar sig också i läsvanorna.

Tidningsläsning. 90 % av studenterna, både i Uppsala och Lund, läser någon dagstidning varje utgivningsdag. Läsvanorna skiljer sig inte mellan olika socialgrupper, men däremot mellan olika fakulteter. Juristerna har de högsta siffrorna: 98-100 % av dem läser minst en tidning varje dag. I Uppsala läser 72 % UNT varje utgivningsdag, 42 % läser DN och 34 % läser SvD. I Lund läser 89 % SDS varje dag, 22 % läser DN och 9 % läser SvD. Bland kvällstidningarna läses Expressen av 15 % och AB av 7 % bland uppsalastudenterna, av 6 % resp. 3 % bland lundensarna. I Lund dominerar KvP bland kvällstidningarna: den läses av 11 %

Vad de intervjuade läser i dagliga tidningar:

	Uppsala %	Lund %
Politiskt nyhetsmaterial	75,5	80,7
Reportage och övriga nyheter	71,7	66,0
Kulturartiklar	67,6	60,7
Film och teater	62,8	48,4
Ledarsidan	55,0	51,9

Rangordningen bland dessa olika avdelningar överensstämmer i stort sett mellan uppsala- och lundamaterialet. Ledarsidan rankas dock högre i Lund än i Uppsala.

Läsning av politiska ledare. Elsässer redovisar här endast lundamaterialet. Det fick följande utseende efter uppdelning efter könsvariabeln, som gav den största skillnaden bland bakgrundsvariablerna:

	Män %	Kvinnor %
Ja, alltid	15	6
Ja, nästan alltid	22	18
Ja, ibland	47	45
Nej, aldrig	15	31
Ej uppgift	2	1
Summa	101	101
N=	(267)	(177)

Männen är mycket mer flitiga läsare, med 37 % mot 24 % av kvinnorna i de högsta kategorierna. De mest lästa ledarna behandlar utrikespolitik (läses av 67 %) inrikespolitik (46 %) och allmänt kulturpolitiska ledare (25 %). Försvarspolitiska ledare läses av 17 %.

Attityder till försvaret

Båda författarna mäter studenternas attityder till försvaret med omfattande frågebatterier. Endast ett par frågor är jämförbara: detta gäller bl a frågan "Antag att Sverige anfalles. Anser Ni att vi bör göra motstånd, även om utgången för oss ter sig oviss?", som beredskapsnämnden använt i sina opinionsundersökningar. Elsässer lät endast lundastudenterna svara på denna fråga. Svarsfördelningen blev:

... och ...
... och ...

Vad de intresserade läser i dagliga tidningar:

Uppsala	Lands	
75,5	80,7	Politiskt nyhetsintresse
71,7	66,0	Reportage och övriga nyheter
67,6	60,9	Kulturartiklar
63,8	48,4	Film och teater
55,0	51,9	Ledarsidan

Rangordningen bland dessa olika avdelningar överensstämmer i stort sett mellan uppsala- och landsmaterielens ledarsidan tackas dock högre i land än i uppsala.

Upplysning av politiska ledare. Elitens högtakt har endast landsmaterielens. Det fick följande utseende efter upplösning efter kvinnorsidan, som gav den största skillnaden bland bakgrundskategorierna:

Män	Kvinnor	
15	6	Ja, alltid
22	18	Ja, nästan alltid
47	45	Ja, ibland
15	31	Nej, aldrig
2	1	Nej, uppåt
101	101	Summa
(587)	(177)	N=

Mannen är mycket mer religiös än kvinnan, med 77 % mot 64 % av kvinnorna i de högsta kategorierna. De mest lästa ledarna behandlar utrikespolitisk (18-22 %) och allmänna kulturpolitiska ledare (25 %). Försvaret utgör 17 %.

Attityder till försvaret

Både förstorna väntar studenter som tillhör till försvaret med omfattande frågeundersökning. Endast ett par frågor är jämförbara: huruvida de vill bli frägen "Äro du ett svenskt anställt. Anser du att vi bör göra motstånd, även om utgången för oss ser sig ovälkommen?" som försvarsmyndigheten använt i sina opinionundersökningar. Elitens intresse i landsmaterielens svar på denna fråga. Svartförhållningen blev:

	Lund %	LAOS %	Politiska föreningar			
			H %	Fp/Cp %	Soc. dem %	
Ja, absolut	48,2	78,2	99	87	64	38
Ja	30,0					
Vet ej, tveksam	14,9	1	9	18	23	
Nej	4,7	7,0	-	3	17	36
Nej, absolut ej	2,3					
Ej uppgift	-	-	1	1	3	
Summa	100,1	100	100	100	100	
N=	(444)	(92)	(94)	(140)	(163)	

Elsässer använde en femgradig skala. Sammanlagt motsvarar ja-frekvenserna i Elsässers material den ungefärliga nivån för hela befolkningen under undersökningsåret. (Våren 65 75 %, hösten 65 79 %). För de aktiva inom de föreningar Bengtsson undersökt, är skillnaderna betydande. De konservativa och de liberala medlemmarna av LAOS har 100-procentigt svarat ja på denna fråga: den enda LAOS-medlem som visat tveksamhet är socialdemokrat. För de övriga tre grupperna gäller, att ju längre ut på den politiska vänsterkanten man kommer, desto mindre benägen är man att bjuda väpnat motstånd vid anfall. Men opinionen är inte så utkristalliserad i dessa grupper: andelen tveksamma förändras också väsentligt.

Bengtsson har också tagit upp en annan fråga ur beredskapsnämndens repertoar. På frågan "Antag att angriparen hotar med atomvapen. Anser Ni då att vi bör göra väpnat motstånd?" blev svarsfördelningen följande:

	LAOS %	Politiska föreningar		
		H %	Fp/Cp %	Soc. dem %
Ja	92	63	39	25
Vet ej	7	23	26	19
Nej	-	13	34	52
Ej svar	1	1	1	4
Summa	100	100	100	100
N=	(92)	(94)	(140)	(163)

Samma utveckling i ja- och nejfrekvenserna observeras som tidigare. För hela befolkningen noterades en ja-frekvens på 52, resp. 49 % våren och hösten 1965.

Värden att försvara.

Alla de som svarat ja eller kanske på frågorna om det fanns några värden som kunde göra ett krig med eller utan atomvapen berättigat, tillfrågades av Bengtsson vilket värde detta var. Svaren kodades:

TAB A: Utan atomvapenhot

	Pol. föreningar			
	LAOS %	H %	Fp/Cp %	Soc. dem %
Frihet, demokrati och liknande	66	63	56	31
Dräglig tillvaro och liknande	4	9	17	15
Internat. styrke- fördelning och liknande	25	21	23	35
Annat	5	7	4	19
Summa	100	100	100	100
N=	(56)	(43)	(53)	(54)

TAB B: Med atomvapenhot

	Pol. föreningar			
	LAOS %	H %	Fp/Cp %	Soc. dem %
Frihet, demokrati och liknande	63	65	62	43
Dräglig tillvaro och liknande	12	4	14	13
Internat. styrke- fördelning och liknande	22	26	14	35
Annat	2	4	10	9
Summa	100	100	100	100
N=	(41)	(23)	(21)	(23)

Målsättningen för Sveriges krigsmakt

Respondenterna tillfrågades i båda undersökningarna, om de trodde Sverige hade möjlighet att stå utanför ett storkrig. (Bengtsson använder termen "världskrig", Elsässer "Storkrig i Europa" varför jämförelsen inte är alldeles invändningsfri.)

Alla de som svarat på frågan om det länge väntade
 samfundets förhållande till den gamla kyrkan
 avseende på dess värde.

TAB A: Utan ansvaret

IAOS %	H %	FP/OP %	Soe. dem %
66	63	56	31
4	9	27	15
25	21	23	35
5	7	4	19
100	100	100	100
(56)	(43)	(55)	(54)

TAB B: Med ansvar

IAOS %	H %	FP/OP %	Soe. dem %
63	65	62	43
12	4	14	17
22	26	14	35
3	4	10	9
100	100	100	100
(41)	(52)	(51)	(53)

Rapporterna tillämnades i denna undersökning, om de tredje Sverige
 hade möjlighet att stå i samband med kyrkan. (Svaren användes för
 "Kyrkans", "Kyrkans" och "Kyrkans" värde jämförelsen inte är af-
 följande jämförelser.)

	Lund %	LAOS %	Pol. föreningar		
			H %	Fp/Cp %	Soc.dem %
Ja, absolut	6,5	25	21	19	21
Ja	28,2				
Tveksam	19,4	12	13	18	20
Nej	34,7	63	66	63	59
Nej absolut inte	11,3				
Summa	100,1	100	100	100	100
N=	(444)	(92)	(94)	(140)	(163)

De militärt och politiskt aktiva studenterna är tydligen mera pessimistiska än övriga studenter i Lund.

Opinionsledarskap

Beredskapsnämnden har i ett flertal undersökningar försökt mäta respondenternas informella politiska aktivitet med tillhjälp av ett s k IPA-index, som är uppbyggt på fem frågor. Dessa har av Elsässer kompletterats med ytterligare två samt omformulerats något. Två versioner användes: den ena användes till att mäta påverkan av andra och den andra varianten graden av påverkan man utsätts för. Ett indextal för varje respondent bildas genom att tilldela alla ja-svar en poäng och addera. Hög poäng betyder således i det första fallet stor egen aktivitet och i det andra fallet hög grad av påverkan från andra. Vi refererar endast den första skalan.

Grad av politisk opinionsförmedling hos de intervjuade.

Poäng	Uppsala %	Lund %
0	7,6	9,0
1-2	49,8	45,3
3-7	41,6	44,6
Ej uppgift	1,0	1,1
Summa	100	100
N=	(582)	(444)

Höga poäng är betydligt vanligare i Elsässer undersökning än i undersökningar på normalpopulationer, som BN utfört. I de senare brukar man räkna med att 10 % av population hänför sig till gruppen "opinionsförmedlare". Huruvida Elsässers resultat har uppkommit på olika defini-

1951. 1952. 1953. 1954.

År	1951	1952	1953	1954
Net absolut inte	11,3	11,3	11,3	11,3
Summa	100,1	100,1	100,1	100,1
N	(444)	(444)	(444)	(444)

De militära och politiska aktiviteterna är tydligen mera omfattande än tidigare studier i Lund.

Öppna förhållanden

Öppna förhållanden har i ett flertal undersökningar visat sig vara en av de viktigaste faktorerna för att förstå de politiska förändringarna. Detta gäller både i Sverige och i andra länder. I Sverige har man sett att öppna förhållanden har bidragit till att stärka demokratin och att förbättra förhållandena mellan olika samhällsgrupper. Detta gäller både i den offentliga och i den privata sektorn. I andra länder har man också sett att öppna förhållanden har bidragit till att stärka demokratin och att förbättra förhållandena mellan olika samhällsgrupper. Detta gäller både i den offentliga och i den privata sektorn.

Grav av politisk opinionsutveckling hos de intervjuade	Öppna	Lund
0	7,6	9,9
1-2	49,8	45,3
3-4	41,8	44,8
5-6	11,8	11,1
Summa	100	100
N	(582)	(444)

Hög poäng är betydligt vanligare i länder med öppna förhållanden än i länder med stängda förhållanden. Detta gäller både i den offentliga och i den privata sektorn. Detta gäller både i Sverige och i andra länder. Detta gäller både i den offentliga och i den privata sektorn.

tioner av opinionsförmedling jämfört med BN, måste vi tyvärr lämna okommenterat.

En uppdelning på kön har gjorts och visar, att gruppen med 3-7 poäng innehåller dubbelt så många män som kvinnor. I mellangruppen är könsfördelningen ungefär 50-50 och i den lägsta gruppen finns 75 % kvinnor. Sambandet mellan IPA och politiskt parti är mycket svagt.

Både i Uppsala och i Lund är det vanligast att skaffa sig politisk information från vänner. I Uppsala gäller detta för 42 % och i Lund 48 % av respondenterna. Därefter kommer "föräldrar, syskon, släkt" med 31 % resp. 21 %. "Make/maka, fästnö/fästman" får 16 % resp. 13 %. Sammanlagt svarar således dessa tre kategorier för mellan 80 % och 90 % av informationskällorna. Här skall också inskjutas, att andelarna är beräknade på det antal, som uppges att de skaffat sig information. De allra flesta, dvs något över 55 % i både Uppsala och Lund uppger att de aldrig vänder sig till andra för att få råd eller upplysningar.

Avslutning.

Elsässers undersökning visar främst, att de borgerliga partierna har ett mycket starkt stöd bland studenterna både i Uppsala och Lund. De vänsterradikala grupper som gjort sig gällande under den senaste tiden har tydligen inte ett så starkt stöd bland studenterna som man kan frestas att tro. Bengtsson nämner dock i samband med sin diskussion i anslutning till bortfallet, att många av vägarne från socialdemokratiska studentklubben som skäl för vägran angett att de lämnat klubben för att "gå längre till vänster".

... och ...

... och ...

... och ...

...

... och ...

15. 08. 68 ✓